

ИРЖИ МАРЕК
МОРСКИЯТ ВЪЗЕЛ

Превод от чешки: Ирина Къосева, 1980

chitanka.info

Мъртвата старица лежеше на килима почти в средата на стаята, масата (бяхме в старомодно обзаведена трапезария) беше дръпната встрани. Под главата си възрастната жена имаше някаква възглавница, взета очевидно от кушетката, която беше в ъгъла. На горната дръжка на високия прозорец още имаше парче от въжето, на което допреди малко бе висяла старицата.

Това беше всичко, което видя от пръв поглед детективът Бружек, а той и не искаше да види повече. И най-вече не искаше да види какво ще прави Стария с тия, дето се мотаят из стаята, не искаше да види как ще наругае полицаия от най-близкото комисарство, който важно се опитваше да опише какво се бе случило, като че не беше напълно ясно. На килима и зад тялото на мъртвата трепкаха светли петна — слънцето се промъкваше иззад мрежестата щора.

— Така! Значи, вие ни извикахте — каза необикновено любезно съветникът Вацатко. Толкова любезно, че детективът Бружек примижа.

— Така! Значи, вие ни извикахте...

— Тъй вярно, господин полицейски съветник, извикахме ви — потвърди добродушно полицаят.

— А мога ли да знам защо?

— Защото има основателно подозрение, че това самоубийство, значи, тоя случай тук, може би не е самоубийство — каза полицаят и беше горд, че се изрази така ясно. Съветникът от криминалната служба е екземпляр, с когото обикновеният човек не може да говори седем пъти в седмицата. И когато той добре забележи човека и реши, че негова милост не е някакъв глупак, веднага може да се появи една нашивка повече... Тоя блян изглеждаше на полицаия съвсем реален. Затова при рапорта той стоеше изправен и говореше ясно и отсечено.

— Така! Значи, вие сте почувствували основателно подозрение... Чудесно!

Изведнъж съветникът почервения и закреця:

— Тогава, по дяволите, защо не сте се погрижили тук да не е такава кочина? Кой е тоя, дето непрекъснато се върти тук, и изобщо какво става? По-лошо е, отколкото на някой пражки мост!

Показалецът на господин съветникът се заби във въздуха и посочи дребното човече, което без почивка кръстосваше стаята с охлузени чехли и някакво късо дочено палтенце, а на главата си имаше кръгла шапка.

— Това е тукашният портиер Йозеф Коцбаба — израпортува полицаят, изненадан от това, как събитията взеха рязък обрат.

— Кой свали тялото? — гърмеше съветникът. — Кой премести масата? Кой е пипал тук?

Детективът Бружек поклащаше глава, но само за да се застрахова в случай, че съветникът погледне към него. Съветникът обаче гледаше втренчено малкото човече — портиера, който в този момент стоеше вцепенен и слисано гледаше господина, който ей така за нищо вдигна толкова шум.

— Благovolете да ме извините, господин инспекторе — каза той с неуверен глас. — Трябваше да го направя.

— „Господин съветник“! — деликатно подсказа полицаят.

— Аз всъщност, господин инспекторе...

— „Господин съветник“ — напомни вече по-явно полицаят, който разбра, че вятърът се е обърнал и не е добре да защитава Коцбаба, комуто досега от приятелство беше дал пълна инициатива.

— Аз, господин инспекторе — продължаваше невъзмутимо портиерът, — видях как старата госпожа Ярошова виси на прозореца. Видях я там отдолу.

Това, че той глупак му вика „господин инспекторе“, не можеше да ядоса Вацатко. Но това, че полицаят е разрешил на цивилни лица да ходят из квартирата, вместо да се стреми да запази всички следи, го разяряваше. Защото това е или самоубийство и тогава са го извикали тук напразно, или не е самоубийство, но и в този случай вече не може да се направи почти нищо. Фактът, че са свалили тялото, че са му правили всякакви съживителни фокуси (иначе защо ще лежи на земята), довеждаше съветника до бяс.

— Къде отдолу я видяхте?

— Видях я, като се качих на покрива.

— Последно отдолу или от покрива? — нахвърли се съветникът, комуто това човече изобщо не се харесваше.

— Отдолу моля, от покрива на гаража.

Съветникът погледна през прозореца. После обърна глава към Бружек и му посочи нещо вън. Детективът Бружек светкавично разбра и след секунди беше на покрива на гаража. Съветникът застана близо зад завесата и Бружек му махна с ръка, че го вижда. Значи, това беше вярно.

— А какво правехте на покрива? — попита съветникът, но ядът му вече преминаваше.

— Ами тече и инженерът, който си държи там колата, ме помоли...

— Добре, а после?

— После видях госпожа Ярошова как виси на прозореца; през завесите личеше, че нещо не е в ред. Най-напред си казах какво пък толкова окачва на прозореца, на тия години...

— Добре, а после?

— После извиках този господин Соучек...

В ъгъла на стаята стоеше още едно човече; дребно и гологлаво, което сега се поклони почтително. Очевидно той също беше ходил из стаята, боже мой, след всичко това кой може да открие нещо?

— Дойдохме с него и позвънихме — продължаваше портиерът.

— И никой не отвори — услужливо допълни Соучек.

— Хайде бе! — учуди се съветникът. Детективът Бружек почтително се засмя и за щастие господин съветникът го забеляза. Може би това малко го успокои.

— Е, и след това аз като портиер разбих вратата. Но, моля, господин Соучек беше с мене, за такива неща е хубаво човек да има свидетели!

„Разбира ги тия работи — каза си съветникът, — прекалено добре ги разбира... От самото начало мисли за свидетели. Интересно!“

— После отрязяхме въжето. Господин Соучек, значи...

— С моя нож. Ето, заповядайте! — И господин Соучек предложи на всички да погледнат неговия нож. Съветникът само махна с ръка.

— Щом като е била мъртва, защо не я оставихте да виси и не извикахте полиция?

— Умряла, значи... Тя беше умряла, ама можеше и да е жива още, нали? — подхвърли портиерът. — Човек е длъжен да направи всичко, за да спаси човека. Според мене де!

— Да речем, че е така — измърмори недоволно полицейският съветник. — И после я оставихте на пода?

— Да.

— Всъщност не — намеси се изплашено господин Соучек, — тя падна, когато режех въжето — аз бях развълнуван, а и господин Коцбаба не държеше стабилно. Та госпожата падна на пода.

— С всяка дума все по-хубаво — разкреця се съветникът и погледна към детектива Бружек, който бързо вдигна очи, за да покаже колко е ужасен от такава глупост.

— И след това започнахте да я съживявате. Какао правехте?

Портиерът клекна над мъртвата и охотно започна да показва как ѝ е правел изкуствено дишане с вдигане на ръцете. Оказа се, че по време на войната е служил малко при санитарите и нещо му е останало оттогава.

— Госпожа Ярошова вече започна да изстива — съобщи той без вълнение, като стана от пода.

— Е, а докато аз се занимавах с това, господин Соучек изтича до полицията.

— Тичал, а не е телефонирал — подчерта съветникът.

— Тичах — потвърди Соучек. — Аз бях развълнуван и освен това къде да търся телефон?... В магазините. Аз тичах през целия път и този господин стражар тръгна с мене насам.

— Така че сте били на улицата около... четвърт час? — попита съветникът, като си придаде безразличен вид. Бружек наостри уши, защото познаваше стария. И беше разбрал значението на този незначителен въпрос.

— Да, горе-долу толкова — потвърди портиерът. — И през цялото това време аз непрекъснато ѝ правех изкуствено дишане... Напразно.

— Дявол да го вземе, поизпотили сте се! — подсмихна се съветникът.

— Разрешете да доложя, че намерихме господин Коцбаба, клекнал над умрялата, да ѝ вдига ръцете — додаде стражарят.

— Масата сте я преместили вие?

— Ние.

— А столовете?

— За да имаме повече място.

Къде бяха столовете, когато влязохте в стаята?

— Около масата. Нали, господин Соучек?

— Не знам, аз бях развълнуван — прошепна човекът в ъгъла.

— Имаше ли стол до прозореца? — попита господин съветникът, като внимателно гледаше портиера.

— Не. Защо да е там?

— А беше ли разхвърляно, като че някой е търсил нещо? Имаше ли разбъркани вещи? Вие сте били и в другата стая. — Съветникът каза това така уверено, че портиерът само преглътна.

— Ами бях... Само така надзърнах, дали там има някой, нали, господин Соучек, вие можете да потвърдите!

— Не знам, аз бях развълнуван. Изтичах до участъка.

Съветникът замълча, обиколи два пъти край тялото, като че там можеше да открие нещо, и след това се обърна към детектива Бружек:

— Започнете разследване... Отпечатьци, снимки; тялото — на съдебния лекар. Както обикновено.

Детективът Бружек разбра.

Господин съветникът отново обиколи квартирата. До трапезарията имаше спалня, гардеробът в нея беше откренат, можеше да се предположи, че някой е търсил нещо там. Обаче госпожата също би могла да потърси нещо в него, преди да умре.

— Като млад имах такъв случай, господин съветник: една жена се беше отровила с газ, а ние намерихме квартирата така разхвърляна, че можехме да се закълнем, че там е бил някой... Пък тя беше разровила всичко сама, докато търсела някакво старо любовно писмо. Наистина — старо любовно писмо от отдавнашен неин любим: искала да умре с него в ръка. И така и направила. Писмото имаше дата и по нея разкрихме всичко. Беше отпреди 35 години... Любовта понякога трае дълго! — Детективът Бружек с опитен жест бръкна под бельото и извади спестовна книжка.

После търсиха още, но вече нямаше нищо. Никакви налични пари.

— Направете щателен обиск! И незабелязано вземете отпечатьци от портиера.

— Вие смятате, че... — зашепна Бружек.

— Не е стоял със скръстени ръце през тоя четвърт час.

— А ако е било убийство?

— Какво „ако“, господин Бружек? Забелязахте колко високо е висяла, нали? И никакво столче, по което да се покатери старицата... Някой я е закачил там! И още нещо: шнурът е отрязан от завесите. Значи, на този някой по-късно му е хрумвало да я обеси.

— Е, да... А къде са следите от насилие? Когато надявате някому примка на шията, трябва да го държите и веднага остават синини.

— Само че като му правите изкуствено дишане, пак го държите за китките и също остават синини. Затова и се ядосах, не обичам такава бъркотия.

Когато дойдоха останалите служители от криминалната полиция, Бружек се поразходи из къщата, за да разпита как е живяла госпожа Ярошова. Това, което узна, не беше безинтересно. Госпожата минавала за богата. Продавала изгодно парцели земя. От родителите си наследила някакви имоти край река и когато народът пощурял да строи вили и да живее сред природата, това се оказало златна мина за нея. При госпожата идвали много хора, защото тя давала обявления във вестниците... Не можеше да се установи дали точно днес при нея е бил някой. Идвали обаче всякакви хора, идвали просяци и момчета без работа, предлагащи услугите си по домовете — за пренасяне на въглища, за изтупване на килими. Прислужничката от втория етаж каза, че срещнала днес в коридора две момчета, но не знаеше от коя квартира са излезли.

Следобед в полицията вече имаха последното обявление, което госпожа Ярошова била дала във вестник „Народна политика“:

„Прод. парцел, хубав участък, вода, гора. Бележка: Евтино; до администрацията на вестника.“

Също толкова бързо намериха и някои от купувачите. За съжаление, никой не може да каже нещо, което да насочи полицията към друга следа. Последният от купувачите, някакъв инженер, беше платил парцела си на два пъти. Втората вноска — две хиляди — донесъл преди седмица. Тези пари не бяха внесени в книжка, нито пък бяха намерени. В квартирата на госпожа Ярошова нямаше никакви пари. Нито стотинка.

— Оставаше и да има нещо — мърмореше съветникът. — Оня толкова време е бил сам в квартирата...

Очевидно за целия случай съветникът имаше своя теория. Обаче само теорията не стига. Уличаващи отпечатъци от пръстите на портiera Коцбаба не бяха намерени.

Вечерта съветникът се прибра в къщи с лошо настроение. „Замотае ли се нещо веднъж, свършено е“ — ядосано си повтаряше той. При това откри — най-после нещо да открие! — защо през целия ден имаше такова отвратително настроение: „Виновен е синът Карлик, тая негова двойка по латински ме ядоса още вчера. Човек иска синът

да има по-лек живот от този на баща си, а той, вместо да учи, непрекъснато скитори! Ама аз ще му ги избия тия работи от главата, ще му дам едно лагеруване и тия там сборове на отряда! Ето ти латинската граматика — това ти е отрядът!“

Като се прибра в къщи, жена му разбра, че днес не му е провървяло, и се постара да говори колкото се може по-малко. Но Карлик пак развали всичко. „Колко пъти съм му казвала: седни над книгата поне когато баща ти си е в къщи!“

Момчето наистина седеше над книгата, само че баща му влезе в стаята така тихо и внезапно, че Карлик не успя да затвори книжката, която четеше, и бързо да я смени с латинската граматика, от която трябваше да учи за *consecutio temporum*, т.е. съгласуване на времената. Само че той не учеше, защото четеше една книжка за лагеруване под открито небе... Очевидно момчето се интересуваше от тези неща и ако имаше малко късмет, да не се роди в семейството на полицейски съветник, сигурно щеше да стане трапер.

— Виж го ти! Лагеруване... Ама разбира се, това е точно за тебе! Точно това ще ти потрябва в живота! — крещеше бащата.

Карлик си мислеше, че идиотското съгласуване на времената ще му бъде необходимо още по-малко, но си замълча. „Баща ми е адски добър следотърсач — мислеше си младият любител на траперското изкуство, — само как ме изненада!“

— Аз се съсипвам от работа, а господинчото, вместо да учи, си чете как се прави огнище! Учи следите на животните! Изглежда, това е точно за ученик, който има двойка по латински... Видове и форми на палатките... Възли!

Бащата вдигна книжката и изглеждаше, че ще я тупне в главата на сина си. Но после като че размисли и излезе от стаята. Затова пък майката трябваше да изслуша цяла лекция, че разглезва момчето.

Накратко казано, целият днешен ден не струваше пукната пара. Всъщност следващият ден не беше много по-добър. Най-напред съдебната аутопсия доказа, че госпожа Ярошова е била ударена по главата с голям предмет, най-вероятно чувалче с пясък. Лекарят заключи, че състоянието на сърцето е такова, че и слаб удар лесно е могъл да й причини загуба на съзнанието. След това вече е било много лесно старицата да бъде удушена и закачена на прозореца. Очевидно престъпникът е предполагал, че щората е достатъчно плътна и понеже

насреща няма никаква къща, тялото няма да бъде забелязано скоро... Точно тук обаче той бе сгрешил.

Разбира се, ако всичко, което казва оня Коцбаба, е вярно.

Съветникът реши да огледа квартирата още веднъж. Отидоха заедно с Бружек.

Там всичко беше, както вчера. Преместената маса и столовете... На прозореца парче от оня фатален шнур. Навсякъде тягостната пустота на основно претърсена квартира. И никъде никакви пари. Дори и в охлузената чантичка.

— Ако мога да се изкажа, господин съветник, тоя, който я е убил, е бил сигурен, познавал е обстановката... Може и ръкавици да е имал. С две думи — приготвил се е за това.

И детективът Бружек разви своята теория, че никак не е трудно да се намерят парите на такива стари жени; открай време ги крият под бельото или в бюфета, или пък в ръкоделието.

Когато се обърна към съветника, който мълчеше, Бружек установи, че той не го слуша. Беше се загледал втренчено в прозореца, на който вчера висеше тялото. Там още имаше парче от шнура.

— Ей, човече, възелът! — най-после успя да проговори той.

Бружек се приближи и кимна с разбиране.

— Солиден е!

— Странен е! Качете се там и се опитайте да свалите въжето — но без да го развързвате! Ако не може, развинтете дръжката.

Детективът Бружек акуратно изпълни заповедта. После скочи от стола, размахвайки триумфално непокътнатото въженце със странния възел.

— Можете ли да направите такъв възел? — попита съветникът.

Бружек поклати отрицателно глава и си помисли: „Господи! Какво ли не искат днес от човека!“

Съветникът крачеше нервно из стаята. Мислеше на глас!

— Възелът... По дяволите, възелът... Вчера изобщо не го забелязах...

И изведнъж извреця:

— Възлите!

Бружек гледаше неразбиращо.

— „Наръчник на лагеруващия“! Огнища, следи на животни, възли... Това е цяла наука, знаете ли! — И кратко се засмя: А аз вчера

едва не наплесках момчето, пък на! — това ще ми свърши работа! Господин Бружек, вземете въжето и да вървим.

Следобеда и двамата седяха в канцеларията на съветника и правеха възли според напътствията на наръчника за правилно лагериране. Вече бяха постегнали значителна сръчност.

— Това е шотландски възел... А това — рибарски. Върви ли алпинистката примка?

Бружек с гордост съобщи, че напредва. После опитала амбулаторен възел, в което е най-важното непрекъснато опитваха възела от шнура: морски възел или морска примка.

— Морски... Точно пък морски! Какво мислите за това, господин Бружек?

Детективът Бружек сви рамене:

— Дали да не проверим този Коцбаба случайно да не е служил и във флота?

— Вече проверих — призна си съветникът. — Не е служил там и, за съжаление, няма нищо общо с корабите.

— Тогава може би да погледнем за някой моряк в картотеките.

Съветникът мълчеше.

— Или да потърсим измежду служещите във Вълтавското параходство. В края на краищата и те правят такива възли. Реката е в участъка на Сокуп, да го извикам ли?

Съветникът мълчаливо крачеше из кабинета. На края спря и каза:

— Разбира се, че всичко това може да се направи. Само че за морския възел изобщо не е необходим моряк. Достатъчно е едно момче, което да има малка лодка... Хлапаците са романтично племе, господин Бружек. Моят например мечтае да бъде трапер. Купи си два сарфалада и се вре сред природата да ги опече. А за да ги опече според своя вкус, трябва да знае поне пет вида огнища... За морски възел стига един турист, който има кану. Недейте забравя, че тая жена е продавала парцели край река. За вили, за воден спорт... Утре обиколете спортните магазини. Установете къде са продали някое по-скъпо приспособление. В събота ще вдигнем хората в готовност — вземете хора от крайречния участък и регистрирайте всички, които имат ново кану или каяк... Трябва да могат да обяснят откъде са взели пари за покупката. Морската примка, нали разбирате? Тоя път ще я затегнем ние. Вече можем да я връзваме.

Детективът Бружек не беше привърженик на гръмките речи, но това, което каза съветникът, го зашемети. Можа да каже само:

— По дяволите, господин съветник, става!

И понеже в очите му се четеше нескривано възхищение, съветникът се засмя.

Отначало съботата не изглеждаше никак обещаваща. В магазините бяха установени две покупки на лодки: едната беше заминала към Роуднице, а втората си я беше купил чиновник от общинския съвет. Така че не оставаше нищо друго, освен да се търси внимателно около реката, да не би пък там да се появи нещо ново. Незабележими господа стояха покрай Вълтава и туристите си правеха тайни знаци: „Внимание! Пълно е с ченгета!“

Задържаха три момчета, но се оказа, че е напразно.

В това време Бружек узна, че във фирмата „Шашек“ правят ново кану. Такова особено, тоя, който го поръчвал, измислил бордовете му да са облицовани с месингова ламарина. Глупаво изфукване, но като му е хрумнало... Ще бъде по-скъпо с пет-десет крони.

В събота сутринта Бружек застана близо до работилницата и зачака непознатият клиент да дойде за лодката. Беше топло, на Бружек му се пиеше бира, от реката се чуваха викове и будеха у него млади мисли. „Къде останаха дните, когато с жена ми обикаляхме около реката. Разбира се, без лодки, но и така беше хубаво!“

Когато той се наскуча хубавичко, от работилницата излязоха двама юноши, носейки новата лодка. Бузите им горяха, а месинговата ламарина грееше.

— Хубава лодка! — добродушно каза Бружек, когато минаваха покрай него. Момчетата само го погледнаха и продължиха нататък.

— Хей! Накъде сте тръгнали? На излет ли?

Момчетата ускориха хода си. Бружек — също. Като се огледаха и видяха, че непознатият върви след тях, те забързаха още повече. Не им беше удобно с лодката и въпреки това вървяха толкова бързо, че Бружек трябваше да галопира. Той ядосано извади свирката. Като я чуха, момчетата хукнаха към реката, едва не се изтъркаляха надолу. Напразни усилия, за щото там ги чакаше един стражар, който чу свирката и се затича да им пресече пътя. После всичко беше като по сценарий — за секунди двамата младежи бяха отправени към участъка.

Съветникът ги посрещна с тъжен поглед, защото единият беше към двайсетте, а другият нямаше седемнадесет. Двата бяха височки, лицето на по-малкия беше обрасло с тъмен мъх, а кожата му — пъпка до пъпка.

— И така — изплюйте камъчето: откъде взехте пари за лодката?

— Спестихме си. Работиме...

— А познавате ли госпожа Ярошова? — попита съветникът и ги погледна в очите.

По-малкото момче преглътна. Другото наведе очи и поклати отрицателно глава.

— А взли можете ли да връзвате? Ама не тия обикновените, а морска примка... Такава. На шнур от перде.

Съветникът хвърли на масата парчето въже и по-малкото момче издаде някакъв странен звук. Пък и другият, по-напереният, изведнъж пребледня.

Съветникът позвъня и влезе възрастната секретарка; протокола написаха направо на машина, разпитът не продължи много.

При госпожа Ярошова отишли случайно преди около четиринадесет дни с още две момчета — искали да купят парцел, но нямали толкова пари, колкото им поискала старицата. Така се запознали с нея и тя им обещава, че ще поразпита познатите си дали няма нещо по-малко, за което ще им стигнат парите. После на единия от тях, тоя, дето му викат Бил, а иначе се казва Бохоуш, му хрумнало, че старицата сигурно има пари. Той си ушил платнена торбичка.

— Искан да я сплаша — измърмори по-голямото момче.

— Затова ли напълнихте торбичката с пясък, а? По-добре не лъжете!

— Исканше леко да я цапне — издаде го по-малкото.

— Леко... Ама тя веднага падна на земята.

— И вие си казахте, че е по-добре да направите така, все едно че се е обесила... Кой отрязва шнура?

— Той — извика по-големият и посочи своя приятел. — Той отрязва шнура и след това се разрева.

И двамата не бяха на себе си от станалото, случило се беше нещо, което те не бяха предвидили. Бяха си представяли нещата като на филм, по-лесни.

— А парите?

— В чантичката имаше спестовна книжка, а в нея бяха сложени петнадесет стотачки. Тях взехме.

— А книжката?

Съветникът и Бружек се спогледаха. Ясно, тая книжка липсва!

— Имаше ли в чантичката и други пари?

— Някакви дребни, но не ги взехме.

— Защо?

Двете момчета мълчаха. После по-големият каза:

— Страхувахме се...

Двамата подписа протокола с кръгъл, почти детски почерк. След като ги отведоха, съветникът се протегна в креслото:

— Е, господин Бружек? Ще наминете при тоя Коцбаба, нали? Хващам се на бас, че книжката е била безименна. Иначе щеше да я остави като оная, дето беше в гардероба под бельото.

Случаят беше приключен. Съветникът затвори „Наръчник за правилно лагеруване“ и, ще не ще, се замисли за своя син. Едва после разбра, че едновременно мисли и за тия двамата, които вървяха по мрачния коридор, по който щяха да вървят няколко години — без слънце, без реката и без новата лодка, облицована с месингова ламарина.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.